

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ๓ ตัวคือ การเปิดรับข่าวสาร ความทันสมัย ความรู้หลักปฏิบัติทางสุขภาพอนามัยและทัศนคติต่อบุคลากรสังคม กลุ่มตัวอย่างที่เลือกทำการศึกษาคือ เกษตรกรในโครงการทดลองฟื้นฟูสภาพป่า เขาภูหลวง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๒๗๗ คน

การวิเคราะห์ข้อมูลทำโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันและวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

๑. ข้อมูลด้านประชากร

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง ๓๐-๓๙ ปี มีการศึกษาระดับ ป.๓-ป.๔ มีอาชีพหลักการทำไร่ มีรายได้มากกว่า ๑,๕๐๐ บาทต่องวด สถานภาพสมรสแล้ว

๒. สภาพทางสังคม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีบุตร ๒ คน เมื่อเกิดเจ็บป่วยขึ้นก็จะรักษาโดยไปอนามัยและโรงพยาบาล มีความรู้เกี่ยวกับหลักการอนามัยแม่และเด็กน้อย ส่วนใหญ่ไม่รู้จักรักการคุมกำเนิด หากมีการคุมกำเนิดก็จะใช้วิธีกินยา ความคิดเห็นที่มีต่อเจ้าหน้าที่ทางราชการนั้นส่วนใหญ่เชื่อคำแนะนำเพียงครั้งเดียว เมื่อเจ้าหน้าที่แนะนำ แต่หากต้องการมีความรู้เกี่ยวกับการทำมาหากิน และการเกษตร ส่วนใหญ่ก็จะปรึกษากับเจ้าหน้าที่ทางราชการ และเปิดรับสื่อมวลชนด้วย เช่น เปิดฟังวิทยุ อ่านหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

๓. การเปิดรับข่าวสาร

๓.๑ ความบ่อยครั้งในการเปิดรับวิทยุ ส่วนใหญ่เปิดรับอาทิตย์ละ ๖-๗ ครั้ง
รายการที่ฟังได้แก่ รายการทั่ว ๆ ไป

๓.๒ ความบ่อยครั้งในการเปิดรับหนังสือพิมพ์ ส่วนใหญ่ไม่ได้อ่านหนังสือ
พิมพ์เลย หากมีผู้อ่านหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จะอ่านประเภทข่าวประจำวันทั่ว ๆ ไป

๓.๓ การสื่อสารระหว่างบุคคล ส่วนใหญ่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทาง
ราชการ

๓.๔ การติดต่อกับสังคมภายนอก

เกษตรกรจะมีการเดินทางออกนอกหมู่บ้านบ่อยครั้ง แต่จะไม่ติดต่อพบปะ
พูดคุยกับคนต่างถิ่น ชอบที่จะพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้านมากกว่า

๔. ลักษณะความทันสมัย

ส่วนใหญ่มีการปลีกตัวออกจากสังคมสูง แรงจูงใจไม่สัมฤทธิ์ต่ำ แต่สามารถ
คาดคะเนบทบาทผู้อื่นได้สูง โดยเฉพาะบทบาทของกำนัน รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่ป่าไม้
ส่วนใหญ่ไม่สามารถคาดคะเนบทบาทการทำงานของครูใหญ่ได้

สรุปและอภิปรายผลความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรรมการเปิดรับสาร ความทันสมัยกับ
การปฏิบัติตนทางสุขภาพอนามัยและทัศนคติต่อบุคลากรสังคม

การวิจัยในส่วนที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรรมการเปิดรับสาร ความทันสมัย
การปฏิบัติตนทางสุขภาพอนามัยและทัศนคติต่อบุคลากรสังคม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยแยก
พฤติกรรมกรรมการเปิดรับสารออกเป็น การเปิดรับสื่อมวลชน การสื่อสารระหว่างบุคคล การ
ติดต่อกับสังคมภายนอก นอกจากนั้นได้นำตัวแปร เรื่อง อายุ การศึกษา เข้ามาอธิบาย
พฤติกรรมกรรมการเปิดรับสาร ความทันสมัย และความรู้การปฏิบัติตนทางสุขภาพอนามัยและ
ทัศนคติต่อบุคลากรสังคม ผลการวิจัยเมื่อวิเคราะห์ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้โดยสรุปว่า

๑. อายุ การศึกษา มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการเปิดรับสารอย่างมีนัย
สำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานที่ ๑ ที่ว่า อายุมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม

การเปิดรับสารในเชิงลบ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Roger และ Svennings^๑ ที่ศึกษาเรื่องเดียวกันในสังคมชาวนาที่โคลัมเบียและพบว่า "ผู้สูงอายุ มักจะมีระดับการศึกษาต่ำสถานภาพทางสังคมต่ำ และดูเหมือนว่าจะเปิดรับสื่อมวลชนต่ำด้วย" ในทำนองตรงข้ามกัน การศึกษามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับสารในเชิงบวก กล่าวคือ เกษตรกรที่มีการศึกษาสูง จะมีการเปิดรับสารสูงด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Daniel Lerner^๒ ซึ่งเสนอว่า "ถ้าภาวะของการเปลี่ยนเป็นเมือง (Urbanization) สูง ก็เท่ากับมีแนวโน้มของการศึกษาสูง ซึ่งเป็นเหตุให้มีแนวโน้มในการรับฟังข่าวมากขึ้น.."

๒. อายุ การศึกษา มีความสัมพันธ์กับความทันสมัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานที่ ๒ ที่ว่า เกษตรกรที่มีอายุสูง จะมีความทันสมัยต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุภรณ์ วัชรศิริธรรม^๓ ซึ่งพบว่า "อายุเป็นตัวแปรที่เป็นสถานภาพที่มีความสัมพันธ์เป็นปฏิภาคกับการยอมรับนวัตกรรมคือ ครูที่มีอายุมากจะยอมรับนวัตกรรมน้อยลง" และในทำนองตรงข้ามกัน การศึกษามีความสัมพันธ์กับความทันสมัยในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สรรค์ศรี คชาชีวะ ซึ่งพบว่า ปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งในหลาย ๆ ปัจจัยที่มีต่อความทันสมัย ก็คือ การศึกษา

๓. อายุ การศึกษา มีความสัมพันธ์กับความรู้หลักการปฏิบัติตนทางสุขภาพอนามัย และทัศนคติต่อบุคลากรสังคม ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า อายุไม่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนทางสุขภาพอนามัย และทัศนคติต่อบุคลากรสังคม หากมีความสัมพันธ์ก็เป็น

^๑Everett M. Rogers and Lynne Svennings, Modernization among Peasant : The Impact of Communication (New York : Holt, Rinehart and Winstron, 1969), P.107.

^๒Daniel Lerner, The Passing of Traditional Society. (New York : The Free Press, 1968), P.46

^๓สุภรณ์ วัชรศิริธรรม... "ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อของครูกับการยอมรับแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา ๒๕๒๕ ในโรงเรียนประถมศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาการ ประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๗.

ความสัมพันธ์ในเชิงลบ กล่าวคือ เกษตรกรที่มีอายุสูง จะมีเจตคติต่อการคุมกำเนิดต่ำ และในเวลาเดียวกันจะ เชื่อคำแนะนำของเจ้าหน้าที่สูง ส่วนการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า การศึกษามีความสัมพันธ์กับความรู้การปฏิบัติตนทางสุขภาพอนามัย และทัศนคติต่อบุคลากรสังคม กล่าวคือ เกษตรกรที่มีการศึกษาสูง จะมีเจตคติที่ดีต่อการคุมกำเนิด มีความสัมพันธ์ติดต่อกับสังคมสูง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Alex Inkeles และ David H. Smith ในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา ๖ ประเทศ พบว่า การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญ ปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการทำให้บุคคลมีความทันสมัยขึ้น นอกจากบุคคลจะได้เรียนรู้ในเรื่อง การอ่าน การเขียน และการคำนวณแล้ว ยังได้เรียนรู้ในเรื่องของค่านิยม ทัศนคติ และวิธีทางในการที่จะดำรงชีวิตในระดับสูง สำหรับตนเองและสำหรับการพัฒนาประเทศ เช่น มีการเข้าร่วมกับกิจกรรมในสังคม เปิดรับความคิดใหม่ ๆ รับประทานอาหารใหม่ ๆ ยอมรับ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และพร้อมที่จะกำหนดจำนวนของบุตร สำหรับครอบครัวของตนเอง เป็นต้น^๑ การวิจัยครั้งนี้จึงสันนิษฐานได้ว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิด การปฏิบัติตนทางสุขภาพอนามัยและทัศนคติต่อบุคลากรสังคมได้

๔. พฤติกรรมการเปิดรับสาร โดยพิจารณาจาก การเปิดรับสื่อมวลชน การสื่อสารระหว่างบุคคล การติดต่อกับสังคมภายนอก มีความสัมพันธ์กับความทันสมัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานที่ ๔ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สรรค์ศรี คชาชีวะ^๒ ซึ่งพบว่า "บุคคลที่มีระดับการศึกษาเดิม การสื่อสารระหว่างบุคคล และมีประสบการณ์ภายนอกสูงจะมีความทันสมัยในระดับสูงด้วย" และพบว่า "การเปิดรับสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็นการเปิดรับหนังสือพิมพ์ การเปิดรับวิทยุ หรือการ เปิดรับโทรทัศน์ ต่างก็มีความสัมพันธ์กับความทันสมัย"

^๑ Myron Weiner (ed.), Modernization : The Dynamics of Growth, 3 d.ed, (New York : Basic Books, Inc. Publishers, 1966), P.143.

^๒ สรรค์ศรี คชาชีวะ. "ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารและความทันสมัยของประชาชนในเขตท้องที่บางชั้น เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๓๒๗, ๓๒๐.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๐.

๕. พฤติกรรมการเปิดรับสารมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนทางสุขภาพอนามัย และทัศนคติต่อบุคลากรสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ โดยที่การปฏิบัติตนทางสุขภาพอนามัย และทัศนคติต่อบุคลากรสังคมแต่ละตัวแปรกับปัจจัยการเปิดรับสารมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรที่มีการเปิดรับสารสูง มีแนวโน้มที่จะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น คือ มีระดับการใช้บริการสาธารณสุข และสุขภาพอนามัยสูงขึ้น มีความรู้เกี่ยวกับหลักการอนามัยแม่และเด็กสูง มีเจตคติต่อการคุมกำเนิดสูง มีระดับความคิดเห็นต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมืองอย่างมีเหตุมีผลขึ้น มีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงขึ้น ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานที่ ๕ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สรรค์ศรี คชาชีวะ ซึ่งพบว่า "ปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดต่อความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง และการยอมรับนวัตกรรม โดยพิจารณาจากกลุ่มที่ทำนา และกลุ่มที่ทำงานในโรงงาน คือการเปิดรับสื่อมวลชน"

๖. แม้ว่าจะไม่มีการวิจัยในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างความทันสมัยกับความรู้การปฏิบัติตนทางสุขภาพอนามัย และทัศนคติต่อบุคลากรสังคม แต่การวิจัยครั้งนี้ได้พบว่า ความทันสมัยไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการสาธารณสุขและสุขภาพอนามัย และระดับความคิดเห็นที่มีต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมือง แต่ความทันสมัยมีความสัมพันธ์กับระดับความรู้เกี่ยวกับหลักการอนามัยแม่และเด็ก ระดับเจตคติต่อการคุมกำเนิด และระดับความสัมพันธ์ทางสังคมที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ Alex Inkeles ในเรื่องการทำให้ทันสมัย โดยอาศัยการวิเคราะห์ตัวบุคคลหรือปัจจัยภายใน และปัจจัยแวดล้อมอื่น ดังนี้คือ^๒ "...ความพร้อมในเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หากมีการยอมรับในเรื่องนี้ แสดงว่าเป็นคนสมัย มีการควบคุมการเกิดและการจำกัดขนาดครอบครัวให้เล็กลง, คนที่ทันสมัยจะรู้จักการใช้จ่าย, บริโภค, ชื่อของ

^๑ สรรค์ศรี คชาชีวะ. เรื่องเดียวกัน. หน้า จ-ฉ (บทคัดย่อ)

^๒ Alex Inkeles and David Horton Smith, *Becoming Modern : Individual Change in Six Developing Countries*, 2d. ed (Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press, 1967), pp. 19-32.

ใช้ดีกว่าคนที่ทันสมัยน้อยกว่า..." การวิจัยครั้งนี้จึงอาจให้ข้อสังเกตได้ว่า คนที่มีความทันสมัยสูง มีแนวโน้มที่จะให้บุตรบริโภคอาหารที่มีคุณค่าในวัยที่สมควร บริโภคได้อย่างเหมาะสม ถูกต้อง มีแนวโน้มที่จะจำกัดจำนวนบุตร และจะติดต่อกับสังคมภายนอกสูง ไม่จำกัดเฉพาะสังคมของตนเองเท่านั้น

๗. ปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยการเปิดรับสาร และปัจจัยความทันสมัยเป็นตัวแปรที่สามารถอธิบายความรู้หลักการปฏิบัติตนทางสุขภาพอนามัยและทัศนคติต่อบุคลากรสังคมได้มากที่สุด จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยการเปิดรับสาร ปัจจัยความทันสมัยเป็นตัวแปรที่สามารถอธิบายการปฏิบัติตนทางสุขภาพอนามัย และทัศนคติต่อบุคลากรสังคมได้มากที่สุด แม้จะได้ค่าพยากรณ์ตัวก็ตาม โดยที่การสื่อสารระหว่างบุคคล, การเดินทางออกนอกหมู่บ้าน, ความทันสมัย, การพบปะพูดคุยกับคนต่างถิ่น และการสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นตัวแปรที่สามารถอธิบายความรู้หลักการสาธารณสุขและสุขภาพอนามัย ความรู้เกี่ยวกับหลักการอนามัยแม่และเด็ก เจตคติต่อการคุมกำเนิด ความคิดเห็นที่มีต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมือง และความสัมพันธ์ทางสังคมได้มากที่สุด คือร้อยละ ๔.๓, ๓.๑, ๔.๕, ๑.๕ และ ๑๐.๐ ตามลำดับ การวิจัยครั้งนี้จึงสันนิษฐานได้ว่า การเปิดรับสื่อมวลชน ปัจจัยด้านประชากร อธิบายการปฏิบัติตนทางสุขภาพอนามัย และทัศนคติต่อบุคลากรสังคมได้น้อยที่สุด คือไม่ถึงร้อยละ ๑

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยการเปิดรับสาร และปัจจัยความทันสมัย เป็นตัวแปรที่สามารถอธิบายความแตกต่างของความรู้หลักการปฏิบัติตนทางสุขภาพอนามัยและทัศนคติต่อบุคลากรสังคมได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นตัวแปรที่สามารถอธิบายความแตกต่างของความรู้หลักการสาธารณสุขและสุขภาพอนามัย ทำให้ให้แนวคิดว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลยังคงมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และหลักการปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีที่แล้ว ๆ มา ดังนั้น การพัฒนาชนบทในโครงการต่าง ๆ จึงยังคงต้องให้ความสำคัญกับสื่อบุคคลเป็นสำคัญ กล่าวคือ

๑. การจัดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบทมีการอบรมเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร นักพัฒนากร เป็นต้น ให้มีลักษณะเป็น

ผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถและมีสมรรถภาพในการทำงาน เนื่องจากสื่อบุคคล เหล่านี้มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชาวชนบทได้ผลกว่าสื่ออื่น ๆ เพราะเท่าที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่เหล่านี้ขาดประสบการณ์ และความรู้ในการที่จะสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาจเนื่องมาจากการขาดประสบการณ์ในหน้าที่การงาน หรือขาดการชี้แนะ และการฝึกอบรม เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการงานและความสามารถ บุคคลเหล่านี้อาจมีความรู้ความสามารถในสาขาวิชา เช่น การส่งเสริมการเกษตร หรือรู้หลักการอนามัยดี แต่ขาดทักษะในการสื่อสาร ก็อาจทำให้การสื่อสารสัมพันธ์กับเกษตรกรนั้นประสบอุปสรรค ดังนั้นเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหรือการถ่ายทอดนวัตกรรมได้ทำงานด้านการสื่อสารกับเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องคำนึงถึงการฝึกอบรมทั้งทางด้านวิชาการ ทักษะทางการสื่อสาร เพื่อจะได้ถ่ายทอดต่อได้เป็นอย่างดี มีคุณภาพ

๒. จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า สื่อวิทยุมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ในการวางแผนครอบครัว และเกษตรกรรับฟังวิทยุทุกวัน วิทยุจึงเป็นสื่อที่เข้าถึงชาวชนบทอย่างกว้างไกลและทั่วถึง ทั้งมีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดหรือการเผยแพร่ความรู้ด้านการวางแผนครอบครัว จึงควรจัดหรือปรับปรุงการเผยแพร่ความรู้ด้านต่าง ๆ อาทิ การเกษตร การสาธารณสุข ผ่านทางสื่อวิทยุให้มากขึ้น เพราะจากผลงานวิจัยเท่าที่ผ่านมา สื่อวิทยุเป็นสื่อที่เข้าถึงชาวชนบทได้ดีที่สุด และชาวบ้านต้องการฟังข่าวและความรู้ที่เกี่ยวกับการปรับปรุงและ เสริมประสบการณ์ด้านอาชีพ

๓. วิธีการที่ดีที่สุดที่จะทำให้ชาวชนบทเกิดการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติ พฤติกรรมตามที่ต้องการได้นั้น ^{คือ}การที่จะมีการส่งเสริมบทบาทของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควบคู่ไปกับการใช้สื่อมวลชนต่าง ๆ ซึ่งเป็นการใช้สื่อผสมระหว่างสื่อบุคคลกับสื่อมวลชน ในที่นี้คือ สื่อวิทยุในการเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ เพราะสื่อมวลชนสามารถแพร่กระจายความรู้ให้กว้างขวาง เพื่อให้ชาวชนบทตระหนักหรือทราบว่ามีเหตุการณ์หรือความรู้นั้นอยู่ผนวกกับสื่อบุคคลจะช่วยสนับสนุนการตัดสินใจที่จะยอมรับหรือเปลี่ยนแปลงและปลูกฝังความรู้ และประสบการณ์ที่ทันสมัย เพื่อก้าวให้ทันกับความเจริญของสังคมอื่น

๔. จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า เกษตรกรเป้าหมายมีลักษณะความทันสมัยต่ำ มีการปลีกตัวออกจากสังคมสูง ซึ่งเป็นลักษณะที่ขัดขวางการพัฒนาชนบท รัฐจึงควร

สนับสนุนให้มีการศึกษานอกระบบเพื่อเผยแพร่ความรู้

๕. จัดให้มีห้องสมุดประจำหมู่บ้านนั้น ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีระดับการศึกษา ป.๓-ป.๔ ซึ่งสามารถอ่านออกเขียนได้ การจัดห้องสมุดจึง เป็นกลวิธีที่ดีอย่างหนึ่ง เพราะจะทำให้เกษตรกร เป้าหมายหันมาสนใจหรือ ใฝ่หาความรู้จากการอ่าน และรู้จักหาความรู้ เมื่อต้องการจากสื่อสิ่งพิมพ์ ผนวกกับการที่ทางกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้รณรงค์ให้มีการอ่านออกเขียนได้ ห้องสมุดจะ เป็นแหล่งที่ชาวบ้านสามารถฝึกทักษะการอ่าน และแสวงหาความรู้ไปในตัว นอกจากนี้ การจัดห้องสมุดควรจัดอย่างมีหลักการและมีประสิทธิภาพ จัดให้มีหนังสือที่เพิ่มพูนความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ ทั้งนี้อาจผ่านทางโรงเรียนหรือคณะกรรมการประจำหมู่บ้าน ให้รู้จักการจัดทำระบบห้องสมุด ร่วมกันรับผิดชอบหาหนังสือและสร้างบรรยากาศของการแสวงหาความรู้จากห้องสมุด

๖. รัฐควรให้นักพัฒนามีบทบาทและรับผิดชอบในงานพัฒนา จากการวิจัยพบว่า เกษตรกรเป้าหมายไม่สามารถ เข้าใจบทบาทของครูใหญ่ได้ ซึ่งจัดว่าเป็นสื่อบุคคลที่สำคัญ ทำให้ขาดความสัมพันธ์ระหว่าง เกษตรกรเป้าหมายกับ เจ้าหน้าที่ของทางราชการ ทำให้การพัฒนาไม่สามารถบรรลุผลได้ และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา ทั้ง ๆ ที่ครู เป็นบุคคลที่มีความรู้ และเป็นผู้ที่ชาวบ้านเคารพนับถือในความรู้ ครูสามารถเป็นช่องทาง การสื่อสาร เพื่อการพัฒนาที่เหมาะสมมาก หากครูจะมีวิถึญาณและความรับผิดชอบต่อชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ด้วย และมีสัมพันธ์ที่ดีกับคนในท้องถิ่น หากครูเป็นบุคคลที่ชาวบ้านเคารพ และเชื่อถือ ครูสามารถโน้มน้าวใจชาวบ้าน และถ่ายทอดความรู้ได้ เป็นอย่างดี การที่กล่าวนี้ เพราะ จากผลงานวิจัยที่ผ่านมาส่วนหนึ่ง พบว่า ครูเป็นบุคคลที่ชาวบ้านเชื่อถือในความรอบรู้ และมักมาปรึกษาหารือเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรและการทำมาหากินบ้าน แต่จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ครูบางโรงเรียนในพื้นที่โครงการไม่พยายามสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้าน บ้างก็ทำตนไม่เหมาะสม ไม่สามารถเป็นตัวช่วยให้ชาวบ้านปฏิบัติตามได้ จึงอาจเป็นที่สันนิษฐานจากการวิจัยครั้งนี้ได้ว่า การที่ชาวบ้านไม่ทราบบทบาทของครูใหญ่ ก็เพราะชาวบ้านขาดศรัทธาในครูบางคน จึงไม่ให้ความสนใจ หรือขาดการติดต่อสื่อสารให้ความร่วมมือกับครูนั้นเอง

๗. จากการที่เกษตรกร เป้าหมายไม่สามารถ เข้าใจบทบาทของครู อาจ เนื่องจากครูในพื้นที่โครงการฯ ไม่ได้เป็นคนในท้องถิ่นนั้น ทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างครู

กับเกษตรกร เป้าหมายต่างกันไป ดังนั้นการศึกษาในอนาคต จึงควรมีการศึกษาความแตกต่างระหว่างครูในท้องถิ่น และครูต่างถิ่นว่า สามารถทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการเข้าใจบทบาทของครูได้แตกต่างกันอย่างไร

๘. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงจุดเดียวหรือโครงการเดียว คือโครงการฟื้นฟูสภาพป่าเขาภูหลวง ฉะนั้นผลของการวิจัยจึงไม่สามารถจะนำไปใช้ในโครงการอื่น ๆ ได้โดยตรงดังนั้นหากต้องการคำตอบที่แน่นอน จึงควรจะมีการวิจัยในเรื่องเดียวกันนี้ในโครงการอื่น ๆ เพื่อนำผลการวิจัยมาเปรียบเทียบหาข้อสรุปและยืนยัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย